№ 121 Սեպտեմբերի 2 Ուրբաթ 1883 Սեպտեմբերի 2 Ուրբաթ № 121

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մի նոր ուղղութիւն ռուս մամուլի մէջ:—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Մեծ-Ղարաքլիսայից: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Stabat Mater.

ՄԻ ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԷՋ

—

Մենք երբէք սովոր չէինք ռուս ազատամիտ մամուլի մէջ հանդիպել անկողմնապահ մտքերի դէպի ռուսահպատակ փոքրիկ ազգութիւնները: Ռուս ազատամիտ ասված մամուլը շատ անգամ նոյնքան անհամբերողութեամբ էր վերաբերվում դէպի յիշեալ ազգութիւնները, նոյնքան բռնաւոր ձգտումներ էր ցոյց տալիս, որքան և ռուս յետադէմ մամուլը:

Այդ է պատճառը որ մենք այժմ առանձին ուրախութեամբ ողջունում ենք „Новости“ լրագրի № 144 մէջ տպված առաջնորդող յօդուածը, որ, մեր կարծիքով, իր բովանդակութեամբ ու յայտնած մտքերով ներկայացնում է մի նոր, անսպասելի ուղղութիւն ռուս մամուլի մէջ:

„Այն ազգութիւնների թւում, որոնք բնակվում են Ռուսաստանում, ասում է „Новости“ լրագիրը, շատերը ծանր պատճառ ունեն դժգոհ լինել այն միջամտութեամբ նրանց ներքին կեանքի մէջ, որ կազմում է մեզանում սովորական երևոյթ, բայց որ միշտ չէ արդարանում պետական անհրաժեշտութեամբ:“

Եւ շարունակելով իր դատողութիւնները ռուս լրագիրը այն միտքն է յայտնում, որ եթէ ճշմարիտ Ռուսաստանին վիճակված է քաղաքակրթիչ դեր խաղալ Ասիայում,—նրա նպատակը պէտք է լինի յիշել որ հարկաւոր է բաղդաւոր դարձնել ասիական ազգութիւնները, որոնք գտնվում են ռուս ազգի հովանաւորութեան տակ, տալ նրանց միջոց բարոյական և նիւթական բարօրութեանը հասնելու: Իսկ այս նպատակով հարկաւոր է հաստատապէս ուսումնասիրել այդ ազգերի պահանջները, նրանց բարք ու վարքը, նրանց հաւատը: „Հարկաւոր չէ, ասում է թերթը, մի որ և իցէ անզգոյշ միջոցով վիրաւորել այդ բարք ու վարքը, չը պէտք է մեզ ստորադրեալ ազգերի մէջ ծնեցնել անբաւականութիւն և թերահաւատութիւն դէպի մեր բարի դիտաւորութիւնները: Քաղաքակրթական առաքելութիւնը, շարունակում է „Новости“ լրագրի յօդուածագիրը, քանի որ մենք նրան մեր արտօնութիւն ենք համարում, պէտք է պարունակվի ոչ թէ նրա մէջ, որ անհատականութիւնից զրկենք այս կամ այն ազգութիւնը, որ սովորապէս բռնի միջոցների ճանապարհով է կատարվում, ոչ էլ նրա մէջ, որ կտրենք այս կամ այն ազգութեան պաշտած առարկաները, ոչ էլ նրա մէջ որ ստիպենք խօսել նրան իրան անծանօթ լեզուով, և այլն,—այլ նրա մէջ որ ոչ քաղաքակիրթ ազգերի ներքին կեանքի մէջ փոքր առ փոքր և առանց ճնշման մտցընենք մարդկային սկզբունքներ, յարգելով այդ ազգերի կրօնը, սովորութիւնները և այլն, և սրանց համեմատ կարգադրենք նրանց հասարակական կեանքը:“

Ռուս լրագրի այդ ազնիւ, մարդասէր և կատարելապէս լուսաւոր մտքերին մենք մեր կողմից ոչինչ չունենք աւելացնելու:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԼԻՍԱՅԻՑ

—

Օգոստոսի 23-ին

Յունիսի չը գիտեմ քանիսին Թեմական տեսուչ պ. Պռօշեանցը հոգաբարձութեան նախագահին մի թուղթ է գրում թէ «իմ ընտանիքով գալիս եմ ամարանոց, օ ր ի ո ր դ ա ց դ պ ր ո ց ը պատրաստեցէք ինձ համար»: Անց է կենում մի քանի օր, դարձեալ մի թուղթ է գալիս թէ «էլ գալիս չեմ:» Որքան առաջին թուղթը տխրեցրել էր ամենքին, այնքան ուրախացրեց վերջին թուղթը: Բայց այս ուրախութիւնն էլ երկար չը տեեց. յանկարծ պ. Թեմական տեսուչը մին էլ տեսանք փօստային կայարանում վեր եկաւ: Հոգաբարձուները և ուսուցիչները, որպէս հլու ստորադրեալ, իրանց համադգեստները հագած ներկայացան իրանց մեծաւորին: Վերջինս իր տեսչական բարձրութիւնից հրամայում է պ. Սարգիս Տէր-Մելքիսեդեկեանցին թէ «դու դուրս արի տներիցդ և քեզ համար ուրիշ տեղ գտիր, կամ գնա տղայոց դպրոցի ուսուցչական սենեակում եօլայ գնա, ես այս ամառ պէտք է քո տներում բնակվեմ:» Արդեօք բոլոր Թեմական տեսուչները այսպէս քաղաքավարի են վարվում իրանց ստորադրեալ ուսուցիչների հետ: Այսպիսի ապօրէնի առաջարկութիւնը առ նուազն, եթէ չասեմ կոպիտ բռնութիւն, գոնէ շատ անվայել վարմունք է: Բայց չը մոռանանք ասել, որ այս դէպքում պ. Ս. Տ. Մելքիսեդեկեանցի վարմունքն էլ անհամակրելի էր, որովհետև իր չափազանց կամակորութեամբ պնդեց իր իրաւունքի վրա և տանից դուրս չեկաւ: Դժուար թէ պ. Ս. Տ. Մելքիսեդեկեանցը ազատվի տեսչի վրէժխնդրութիւնից: Թեմական տեսուչը իր իշխանութեան զօրութիւնը ցոյց տալու համար, իսկոյն կարգադրեց օրիորդաց դպրոցը տեղափոխել այդ կ ա մ ա կ ո ր ուսուցչի մօտ, իսկ ինքը տեղափոխվեց օրիորդաց դպրոցում: Պ. Սարգիս Տ. Մելքիսեդեկեանցը այժմ բաւականին փափկել էր, էլ իրաւունք հարցնելու, օրէնքին մոտիկ անելու ժամանակ չունէր: Խեղճը ճարահատեալ օրիորդներին ընդունեց իր սենեակում: Ուրեմն պ. Ս. Տ. Մելքիսեդեկեանցը օրիորդների հետ, որպէս ստորադրեալ, վերին յարկումն էին բնակվում, իսկ Թեմական տեսուչը իր ընտանիքով ներքին յարկում: Այս անախորժ երևոյթը մեծ. տեսչի ինքնասիրութիւնը կարող էր գրգռել, մանաւանդ որ վերին յարկի աղմուկը, չրխկոց—թրխկոցը կարող էին միշտ խանգարել նրա խաղաղութիւնը: Ուստի երկու դպրոցներն էլ, ժամանակից առաջ, առանց ամենևին հարցաքննութեան, արձակեց, պատճառ բերելով թէ աշակերտների բացակաները շատ են, և չէ կարելի հարցաքննել: Իմ կարծիքով եթէ 150 աշակերտից 50 էլ բացակայ լինէր, դարձեալ առանց հարցաքննութեան չէր կարելի արձակել, մանաւանդ որ օրիորդներից ամենևին բացակայ չեն եղել: Տեսչի այս անտեղի կարգադրութիւնը շատ վատ ներգործութիւն ունեցաւ հասարակութեան վրա: Ամենքն էլ կարծում են թէ հորովհետև այս տարի վարժապետները

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

STABAT MATER

(Միւրժէի գրոյց)

—

1714 թուի Զատկին, այն ժամանակ, երբ Նապօլից ոչ հեռու Կազարիայի գիւղի բնակիչները ժամ էին գնում, այգիներով շրջապատած մի փոքր տան սենեակում զարթեց մանուկը: Նորան արթնացրեց զանգակների զուարթ ղօղանջիւնը, որ ամեն կողմն էր տարածվում: Պայծառ գարնան արևի շողշողուն ճառագայթները թափանցում էին պատուհաններից. մանուկը աչերը տրորեց, ծափ տուեց և աղաղակեց՝

—Ո՜հ, ինչ հրաշալի եղանակ է: Ուրեմն ինձ կարելի է դուրս գնալ: Ո՛րքան երջանիկ եմ:

Այդ աղաղակը հասկանալու համար անշուշտ պիտի նկատել, որ Բապտիստոն (այդպէս էին կոչում մանկան) նոր էր լաւացել դժուար հիւանդութիւնից, որից նորան զուցէ միայն իր ջահիլութիւնը ազատեց: Բժիշկը թոյլ տուեց նորան մի քիչ ուտել և վերկենալ: Երեխան իրան կազդուրված զգալով և կարծելով թէ բոլորովին առողջացել է, աղաչեց պաղատեց մօրաքրոջը թոյլ տալ նորան զբօսնելու Զատկի առաջին օրը, եթէ եղանակը լաւ կը լինի: Այդ խոստմունքն էր պատճառ, որ Բապտիստոն այնպիսի ուրախութեամբ զարթեց այն կարօտալից առաւօտը:

—Ի՞նչպիսի երջանկութիւն կը լինի դուրս գընալ այն անպիտան սենեակից, ո՛րքան տխուր էի այստեղ: Կուզէնայիս հետ ուրախ ուրախ կը վազվզենք տափ ու դաշտում: Այդպէս ասելով, նա կանգնեց անկողնի վրա—ու բարձր աղաղակեց՝

—Տէրէզա, Տէրէզա, շորերս տուր, շուտ, շուտ, ուզում եմ վերկենալ:

—Հանգիստ պառկիր, Բապտիստօ, ասում էր նա:

—Լաւ, լաւ, միայն մօրաքրոջը ասա, որ շորերս տայ, ուզում եմ վերկենալ:

—Ահա վերցրու, ասաց Տէրէզան, շորերը տալով:

—Այդ ինչ կանեմ, ես զուգսի շորն եմ խնդրում: Չը գիտես, որ այսօր զբօսնելու եմ գնալու, ասում էր Բապտիստօն:

—Ո՛չ, դու դեռ այսօր չես գնա, բժիշկը չը թոյլ տուեց, դուրսը ցուրտ է և կարող ես մրսել:

—Է՜հ, ինչեր ես ասում: Ցուրտ է: Ո՞վ ասեց քեզ, մի չարադրիր խնդրեմ, տեսնում ես ինչպիսի արև է: Մօրաքոյրս խոստացաւ ինձ պատարագին տանել:

—Նա վաղուց գնացել պրծել է:

—Սուտ ես ասում, սուտ, գրգռվելով ասում էր Բապտիստօն, հէնց իսկոյն նորա ձայնը լսեցի: Եւ նա սկսեց կանչել՝

—Մօրաքոյր, մօրաքոյր:

—Քեզ չեմ ասում, որ նա եկեղեցումն է կուզինայիդ և բիձուդ հետ:

Բապտիստօն, ինչպէս և բոլոր մանուկները, բարկացաւ, որ նորա խնդիրքը չը կատարեցին. նա գլուխը վերմակի տակը պահեց և ասեց Տէրէզային:

—Դու չար ես, չար...բեր նախաճաշ:

Նոյն իսկ րօպէին մէկը բարձր, ջահիլ ձայնով նորան կանչեց: Բապտիստօն գլուխը բարձրացրեց:

—Ա՛, այդ դու ես, Պիէտրօ, ասեց նա:

Սենեակը մտաւ մի 12 տարեկան տղայ:

—Ես եմ, պատասխանեց նա: Մօրաքրոջդ հետ պատահեցի և նա խնդրեց ինձ գալ քեզ մօտ խաղալ և, ես էլ եկայ:

—Շնորհակալ եմ: Ասա, Պիէտրօ, դուրսը արդարև ցուրտ է:

Իզուր Տէրէզան նշաններ էր անում Պիէտրօին, որ նա դրական պատասխան տայ, բայց նա այդ չը հասկացաւ ու ասեց Բապտիստօին՝

—Ցուրտ է, հա, ո՞վ ասեց քեզ: Ցո՞ւրտ է: Մի՞թէ կարող է ցուրտ լինել, երբ նարինջները համարեա թէ հասել են:

—Այդպէս էլ գիտէի: Դու սուտ ասեցիր, գրգռված նկատեց Բապտիստօն Տէրէզային, դու միշտ...

—Հիմա ես կերթամ նախաճաշ պատրաստելու, ասեց Տէրէզան ու դուրս գնաց, աւելորդ համարելով վիճել նորա հետ:

Երբ նրանք միայնակ մնացին, Բապտիստօն ասեց ընկերոջը.

—Շատ ուրախ եմ որ եկար. թէ չէ միայնակ շատ կը տխրէի: Ի՞նչպէս լաւ կը լինի այսօր եկեղեցում:

—Այո, ասեց Պիէտրօն, բայց Նապօլիում աւելի ևս լաւ կը լինի, ամբողջ պալատը ներկայ կը գտնվի եկեղեցում և երաժշտութիւնը սքանչելի կը լինի:

—Ի՞րաւ, չփոթված հարցրեց Բապտիստօն: Այո, երգեցողներ կը լինեն...

—Այո, ջութակներն էլ և բացի դրանից երգիչներ և գոնէ հարիւր երաժիշտ, հիանալի բան կը լինի: Պիտի գնայի այնտեղ, բայց հայրս նմանապէս չուզեց ինձ տանել:

—Դու կարծում ես, որ երաժիշտներ շա՞տ կը լինեն, կենդանութեամբ հարցրեց Բապտիստօն:

—Ի հարկէ, չէ՞ որ պալատը այնտեղ կը լինի:

—Լսիր, Պիէտրօ:

—Հա ինչ է:

—Մեզ երկուսիս խօ այստեղ թողին:

—Հա ինչ է:

—Արի մենք էլ Նապօլ գնանք, կուզե՞ս:

—Ինչո՞ւ:

—Երաժշտութիւն լսելու, պատասխանեց Բապտիստօն: Նորա աչերը աւելի ու աւելի վառվում էին: Գնանք, կո՞ւզես:

—Ի՞նչպէս կերթանք. Տէրէզան մեզ կը տեսնի, վա՜յ թէ դու էլ մրսես ու նորից հիւանդանաս, այստեղից մինչև Նապօլի գոնէ երկու մղոն հեռու է: Վա՜յ թէ հօրս էլ պատահենք, նա հէնց այնտեղ գնաց, երկիւղալից նկատեց Պիէտրօն:

—Է՜հ, դրանից վախենալու ինչ կայ, ասեց Բապտիստօն, ընկերոջը սիրտ տալով: Երկու մղոն անցնել ինձ համար մի մեծ բան չէ—ես լաւ եմ մանգալի: Մենք այգուց դուրս կերթանք և Տէրէզան մեզ չի էլ տեսնի: Հէնց որ պատարագը կը վերջանայ, իսկոյն կը վերադառնանք, այնպէս որ չեն էլ իմանայ, որ տանիցը դուրս ենք գնացել: Իսկ եթէ նկատեն էլ, ինչ կայ, շատ շատ միքիչ կը բարկանան, պրծաւ գնաց: Ինձ չեն պատժի, որովհետև հիւանդ եմ:

—Հա, իսկ ինձ, ասեց Պիէտրօն:

—Դու էլ ասա, որ հիւանդ ես ու կը ներեն: Իսկ հրաշալի երաժշտութիւն որ կը լսենք, քիչ բան է հա՛, գնանք, գնանք շուտ:

Բապտիստօն արդէն շորերը հագած պատրաստ էր և համոզում էր դեռ էլի տատանվող ընկերոջը: Նրանց յաջողվեց տանից այնպէս դուրս գնալ, որ Տէրէզան չը տեսաւ: Մի ժամից յետոյ նրանք հասան Նապօլի քրտնած ու յոգնելուց նուաղած, այնուամենայնիւ նրանք մտան այն եկեղեցին, ուր պալատը պիտի ժամնէր:

Օրը հանդիսաւոր էր, այդ պատճառով եկեղեցին գեղեցկօրէն զարդարած էր: Իտալիայի արևի զուարթ շողերը մտնում տասն և հինգերորդ դարու գեղանկար լուսամուտներից և լուսաւորում էին խորհրդաւոր ու միստիկական լոյսով եկեղեցու կենտրոնը և նորա ամենահեռաւոր անկիւնները, ուր աստուածասէր աղօթողները չոքած ու կանգնած էին: Թաւիշով ծածկած ու ազգային զէնքով զարդարած բարձրութիւնը, որ պալատն ունէր բռնած, հէնց իսկ այն տախտակամածի դէմուդէմն էր, ուր նուագախումբը և երգիչներն էին զետեղված: Հէնց որ Պիէտրօին և Բապտիստօին յաջողվեց իրանց համար մի անկիւն տեղ գտնել, երգեհոնը սկսեց Kyrie eleyson-ի առաջին դաշնակը: Այդ րօպէից Բապտիստօն էլ տեղից չէր շարժվում. նա այնպէս ամուր և պինդ էր կանգնած, ինչպէս սիւն, որի վրա նա յենվել էր: Նա մոռացաւ յոգնածութիւնը: Աստուածային ժամերգութեան բոլոր արտաքին շքեղութիւնը անյայտացաւ նորա աչքերից, նա միայն լսում էր, նա ամբող-

բան չեն սովորեցրել, այդ պատճառով հարցաքննութիւն չարին, որ չը խայտառակվեն:» Թեմական տեսուչը ապադայ պատասխանատուութիւնից ազատվելու համար, վարժապետներից մի յայտարարութիւն էլ առաւ, որպէս թէ վարժապետները «աշակերտների բացակայութեան պատճառով անօգուտ են համարում հարցաքննութիւնը:» Բայց ափսոս որ դպրոցները արձակելուց երկու օր յետոյ են տալիս այդ արուեստական յայտարարութիւնը:

Սրանից մի քանի օր յետոյ պ. Թեմական տեսուչը գնաց Վաղարշապատ: Այս ժամանակ հոգաբարձուները, ուսուցիչները միաձայն հաւանութեամբ վճռեցին ալէքսանդրապօլցի պ. Յ. Տ. Պ...եանցին ուսուցիչ հրաւիրելու: Պ. Ս. Տ. Մէլքիսեդեկեանցի միջնորդութեամբ սկսվեց գրաւոր բանակցութիւն: Երկու կողմից համաձայնութիւն կայանալու համար մնացել էր 50 ր., յանկարծ Թեմական տեսուչը Վաղարշապատից վերադարձաւ և բոլորովին տակն ու վրա արեց, բարկացաւ, սպառնացաւ. «դուք ինչ իրաւունք ունէք ուսուցիչ վարձելու, արձակելու, առանց ինձ հարցնելու» չեչտում ու չեչտում է Թեմական տեսուչը:—«Պ. Թեմական տեսուչ, խոնարհաբար խընդրում են բոլոր ստորագրեալները, այդ երիտասարդը որովհետև մի տարուց աւելի Ղարաքիլիսա մնացել է, այդ պատճառով բոլորս էլ չատ մօտից ենք ճանաչում նրան և բոլորովին օգտակար ենք համարում նրան ուսուցիչ հրաւիրելու:»—«Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ, դարձեալ չեչտում է Թեմական տեսուչը, ձեր ճանաչելը նշանակութիւն չունի, ես պիտի ճանաչեմ (ձեռքը կուրծքին խփելով) ես:» Այժմ ինքն ըստ ինքեան հարց է առաջ գալիս. ո՞ր ուսուցչին պէտք է վարձել, նրա՞ն որին ծանօթ է և համակրում է ուսուցչական խումբը, հոգաբարձուները և հասարակութեան մեծամասնութիւնը, թէ՞ Թեմական տեսչի բ ա ր ե կ ա մ ի ն, որին գուցէ ինքը տեսուչն էլ լաւ չէ ճանաչում: Պ. Թեմական տեսուչը քանդելով հոգաբարձութեան վճիռը, յանձնառու եղաւ վարժապետ բերել տալ, բայց մինչև ցայսօր, 23 օգոստոսի, դեռ ոչ մի ուսուցիչ իր հաճութիւնը չէ տուել Ղարաքիլիսա գալու: Մնացել է 7 օր, որ ամեն տեղ ուսումը սկսվի. կը նշանակի ամեն մարդ մինչև հիմա իր տեղը գտած է, ամեն դպրոց իր ուսուցիչը վարձած: Պ. Թեմական տեսուչը յարգելով տեղական անտառապետի բ ա ր ի առաջարկութիւնը, արդէն յայտնել է հոգաբարձութեան որ «անտառապետին ծանօթ մի օրիորդ կայ, որին պէտք է հրաւիրել դպրոցում, մանաւանդ որ այդ օրիորդը կը լինի մի տեսակ հ ա չ տ ո ւ թ ե ա ն և խ ա ղ ա ղ ո ւ թ ե ա ն կ ա պ հասարակութեան և անտառապետի մէջ»: Ինչպէս երևում է, հեռատես տեսուչը այնքան ազատամիտ է, որ մեր գիւղական պայմաններին ամենևին նշանակութիւն տալիս չէ և իր տեսակէտից նայելով, հարկաւոր է համարում այդ օրիորդին մեր դպրոցի համար:

Մնացել է երկու չաբաթ, որ դպրոցները վերջացնեն իրանց ուսումնական տարին, յանկարծ Թեմական տեսուչը հրամայում է հոգաբարձուներին. «Վաղը ուսուցիչ Մկ. Տէր-Յարութեանցը իրաւունք չունի դպրոց մտնելու, ես նրան այսօր պաշտօնից արձակել եմ»:—Ինչո՞ւ, պ. տեսուչ, զարմանալով հարցնում են հոգաբարձուները:

«Նրա համար որ այդ ուսուցչի հօրեղբայրը դպրոցապատկան հողի վրա չինութիւն է արել»: (Դէ, մի կուչտ ծիծաղեցէք, սիրելի ընթերցողներ):—Առաջին՝ դեռ հարց է թէ հողը ումն է, երկրորդ՝ ինչ մեղաւոր է ուսուցիչը որ նրա հօրեղբայրը այնպէս յափշտակութիւն է արել: «Ո՛չ, ո՛չ» կրկին չեչտում է Թեմական տեսուչը և չէ կամենում հասկանալ ուրիշների ասածները:

Վերջապէս միջնորդները չատացան, մեծ դժուարութեամբ կարողացան պարոնի բարկութիւնը մեղմացնել:

Թեմական տեսուչը բնակվում է, ինչպէս վերևն ասացինք, օրիորդաց դպրոցում և առատ առատ այրում է դպրոցի փայտն ու ուսուցիչ Ս. Տ. Մելքիսեդեկեանցի ածուխը: Մինչև հիմա դեռ ոչինչ չէ վճարել, բայց ես համոզված եմ որ գնալիս՝ դպրոցի վարձն էլ կը տայ, կոտրած ապակիների գինն էլ կը վճարի, դպրոցի բանջարանոցից բերած զանազան կանաչեղէնների գինն էլ կը հատուցանի, ածուխը կառնի՝ ածուխի տիրոջը կը տայ, փայտը կառնի՝ փայտի տիրոջը կը տայ և այնպէս քաղաքավարութեամբ կը հեռանայ Ղարաքլիսայից, որտեղ իր բնաւորութեամբ, իր վարմունքով չատ վատ տպաւորութիւն թողեց ամենքի վրա: Ապացոյցները միւս նամակով: Վերջացնելով նամակս բարեկամական խորհուրդ կը տամ մեր Թեմական տեսչին հրաժարվել այդ սրբազան պաշտօնից: Երկրորդ խորհուրդս էլ այն է, որ մի գիւղում երկու օրից աւելի չը մնայ, որպէս զի ոչ ոք միջոց չունենայ իր արժանաւորութեան և ներքին յատկութիւնների հետ ծանօթանալու:

Ես ուսուցիչ չեմ, պ. Գռօչեանց, այս նամակի առիթով ձեր ստորագրեալ ուսուցիչների օձիքից չը բռնէք ու խղուր չը հալածէք, թէև ձեր ուսուցիչներն էլ ձեզանից մի երկիւղ չունեն:

Շ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ֆօտօգրաֆ Տէր-Ղևոնդեան, որի խանութը և արհեստանոցը գտնվում են Թիֆլիսի Միքայէլեան կամուրջի վրա, ծախում է հանգուցեալ Տուրգենևի պատկերը, թէ փոքր և թէ կաբինէ-պօրտրէի գիրքով: Պատկերները, որ պ. Տէր-Ղևոնդեան ինքն է հանել, հիանալի կերպով հանված են և մենք խորհուրդ ենք տալիս Տուրգենևի տաղանդի պաշտողներին առնել պ. Տէր-Ղևոնդեանից հռչակաւոր բանաստեղծ-ռօմանիստի այդ գեղեցիկ պատկերը:

—

Սեպտեմբեր ամսից սկսած «Մշակի» խմբագրատունը բաց է ամեն օր, ինչպէս առաջ, առաւօտեան 10 ժամից, մինչև 2 ժամ կէսօրից յետոյ:

—

Նրանք, որոնք ցանկանում են տալ «Մշակի» մէջ յայտարարութիւններ պատկերներով, կարող են տեսնել յայտարարութիւնների համար մեր խմբագրատան մէջ ստացված պատկերները, մտնելով խմբագրութեան բնակարանը ժամը 10-ից մինչև 2 ժամ կէսօրից յետոյ:

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք «Թուաբանական խնդիրների ժողովածու» վերնագրով գրքի երկրորդ մասը, որ պարունակում է իր մէջ կ ո տ ո ր ա կ ն ե ր: Այդ ժողովածուն կազմեցին Յ. Գ. Բ. և Մ. Պ.: Գիրքը տպված է Թիֆլիսում, ներկայ 1883 թւին Յովհաննէս Մարտիրոսեանի տպարանում: Գինը 45 կոպէկ է, ծախվում է բացառապէս կենտրոնական գրավաճառանոցում:

—

Կոմս Լօրիս-Մէլիքօվ, լրագիրների խօսքերով, արդէն փարիզ հասաւ:

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ ռուս-պարսկական նոր սահմանի վերաբերեալ հարցը մեր Անդրկասպեան չրջանի (область) կողմից մինչև այժմ անվճիռ էր մնում: Այդ հարցի վճռելը կառավարութիւնը յանձնեց Անդրկասպեան չրջանի գլխաւորին, գեներալ Կօմարօվին: Ներկայումս այդ հարցը վերջնականապէս կարգադրված է Թէհրանի մեր նոր դեսպան պ. Մէլնիկօվի և պարսից կառավարութեան մէջ և ներկայացրած է այժմ բարձր չրջանների հաստատութեանը Ս. Պետերբուրգում: Այդ նպատակով գեներալ Կօմարօվ ներկայացրեց իր կարծիքները: Մի և նոյն ժամանակ գեներալ Կօմարօվ անհրաժեշտ է համարում նոր ամրութիւններ չինել Անդրկասպեան չրջանում, ստրատեգիական նպատակով, և նոր չուկաներ հաստատել. նոյնպէս հարկաւոր է համարում հաղորդակցութեան ճանապարհներ չինել երկրի առևտրական կէտերի մէջ: Բացի դրանից գեներալ Կօմարօվ առաջարկում է ամենանոր սիստեմներ մտցնել գիւղատնտեսութեան մէջ, այգեգործութիւն զարգացնել երկրի մէջ, և այդ բանի համար դրամական որոշ գումարներ նշանակել պետական գանձարանի միջոցներից:

—

Ս. Պետերբուրգի դումայի օգոստոսի 24-ի նիստում, մայրաքաղաքի լրագիրների խօսքերով, քաղաքագլուխը դիմեց ձայնաւորներին մի ճառով, որի մէջ ցոյց էր տալիս Ի. Ս. Տուրգենևի մեծ նշանակութիւնը ամբողջ Ռուսաստանի և մանաւանդ Ս. Պետերբուրգի համար, որտեղի համալսարանում հանգուցեալը ստացել էր իր վերջնական կրթութիւնը: Քաղաքագլխի ճառից յետոյ ձայնաւոր Սեմեվսկի ասեց հետևեալ ճառը. «Ի. Ս. Տուրգենևի գրուածքների կրթողական նշանակութիւնը անհագին է. նրա հեղինակութիւնների վրա սնվեցան ռուսաց հասարակութեան երկու սերունդները, և այդ սերունդներից առաջինի չրջանից դուրս եկաւ այն անձնազոհ մշակների դասը, որոնք առաջինններն էին, որ արձագանք տուեցին անմոռանալի Ազատիչ-Թագաւորի հրաւէրին և դարձան նրա օգնականներ ռուսաց հասարակութեան ամբողջ կազմակերպութիւնը վերանորոգելու ժամանակ: Այդ վերանորոգութիւնների հիմքի մէջ դրվեցաւ գիւղացիների ազատութիւնը: Իւրաքանչիւրին հասկանալի է, որ Տուրգենեւ, 1840 թւի իր առաջի հեղինակութիւններից և եթ, հասկացնում էր ռուսաց հասարակութեանը գիւղացիների ազատութեան անհրաժեշտութիւնը, ցոյց էր

ջապէս լռողութիւն էր դարձել: Եւ մինչդեռ նորա ընկերը հետաքրքիր հայացքներ էր դարձնում մոմերով փայլող խմբից դէպի Թագաւորի էստրադը, Բապտիստօ ոչինչ չէր տեսնում, նա միայն լսում էր երգն ու երաժչտութիւնը: Նա այնպէս էր նորանով կլանված, որ երբ քահանան բարձրացրեց սբ. սկիհը, նա մոռացաւ ծունր դնել, ինչպէս և միաժամ արեց ամբոխը, և այդ յանցաւոր ցրուածութեան համար նորան նախատեց դրացի պառաւ կինը:

Իզուր Պիէտրօն կռնով խփում էր նորան ստիպել տալու նայել փայլուն անձանց վրա, որոնք մտնում էին այն բարձրութեան վրա. Նա չէր պատասխանում, վախենալով անուշադիր թողնելու այն սրբազան ներդաշնակութիւնը, որի հնչիւնները հեռանալով հանգչում էին տաճարի կամարների տակը: Վերջապէս ժամերգութիւնը վերջացաւ, երաժշտութիւնը դադարեց, ամբոխը սկսեց դուրս գալ, իսկ Բապտիստօն դեռ ևս արձանի պէս անչարժ կանգնած էր սիւնի մօտ և չարունակում էր լսել: Պիէտրօն պիտի սաստիկ քաչէր նորան ձեռքից հասկացնելու, որ արդէն ժամանակ էր Կազարիա վերադառնալ և որ նրանք կարող էին միայնակ մնալ:

Բապտիստօն վերջապէս վճռեց նորան հետևել, բայց երբ եկեղեցուց դուրս էր գալի, յանկարծ դողը բռնեց նորա մարմինը:

—Ես սաստիկ մրսում եմ, ասեց նա Պիէտրօին թոյլ ձայնով:

—Ոչինչ, մենք կը վազենք և կը տաքանաս:

—Ոչ, չեմ կարող, դողում եմ, թող մի քիչ նըստեմ այստեղ արևի տակը:

Նա նստեց, բայց դողը սաստկանում էր. ատամները այնպէս էին կրճտում, դէմքը այնպէս էր գունատվել, որ վախեցած Պիէտրօն դիմեց եկեղեցուց դուրս եկողներուն օգնութիւն խնդրելու: Ամբոխը չրջապատեց մանուկներին, այնպիսի բարեհոգիք էլ կային, որ ուզեցան Բապտիստօին իրանց տուն տանել օգնութիւն հասցնելու: Բայց յանկարծ մի մարդ ամբոխի միջից դուրս գալով, հէնց իսկ Պիէտրօի առաջ բռնվեց ու նորա ականջները բռնելով կոպիտ հարցրեց.

—Դու այստեղ ինչ ես չինում հա՞:

Դա Պիէտրօի հայրն էր: Որդուն իսկոյն ճանաչելով, նա ուզեց այդ ձևով սովորեցնել խոնարհվել հօրը:

Կրկնապատիկ վախեցած խեղճ երեխան զգաց անյարմար րոպէն իր փախուստը բացատրելու, նա միայն ցոյց տվեց հօրը նստած ու քաթանի պէս գունատված Բապտիստօին:

—Հայր, օգնիր Բապտիստօին, խնդրում եմ, նա մեռնում է:

—Վա՛յ, արդարև, սրա բանը վատ է, ես ճանաչում եմ սորան, մեր դրացուհու քրոջ որդին է: Սպասիր մի քիչ, Պիէտրօ, ասեց հայրը:

Նա վազեց և մի րոպէից յետ մի սայլակ բերեց: Երկու երեխաներին մէջը նստեցնելով, քչեց ձին դէպի Կազարիա: Նոյն երեկոյ Բապտիստօն նորից փոքր անկողնումն էր պառկած, որտեղից առաւօտը փախաւ: Նա մռացութեան մէջն էր և բարձր ու ընդմիջմամբ խօսում էր: Բժիշկը և մօրաքոյրը, թեքված նորա անկողնի մօտ լսում էին, թէ ինչպէս նա երգում էր ինչոր եղանակներ յաճախ աղաղակելով՝

—Աստուած իմ, ինչ լաւ է:

Նորան հիացնողը Պալէստրինայի երաժշտութիւնն էր, որ լսել էր Նապօլիում, որ կատարում էին այդ մաէստրօի հռչակված Messe du pape Marcel անուամբ պատարագը:

Եւ ինչպէս Կօրրէջիօն Րաֆայէլի պատկերի առաջ աղաղակեց՝ «ես էլ կը լինեմ նկարիչ», նոյնպէս էլ Բապտիստօն, լսելով այդ երաժշտութիւնը ինքն իրան ասեց՝ ես ևս կը լինեմ երաժիշտ:

—

Տասն և հինգ տարուց յետոյ, ապրիլի մի գեղեցիկ երեկոյ, նոյն իսկ սենեակում, ուր իր անզգուշութիւնից նա քիչ մնաց որ մեռաւ, Ջիօ Բապտիստօ Պէրգօլէզէ նստած էր դաշնամուրի առաջ: Ստեղունքները հնչվում էին նորա մատների տակից, երբեմն նա մտատանջ կանգնում էր եղանակի մէջ տեղ և անհամբեր այնպէս ոտով էր զարկում, ինչպէս մի մարդ, որ չէ գտնում այն, ինչ պտռում է: Մէկ խօսքով նա չարադրում էր:

Խորհրդաւոր ձայնը, որ Նապօլիում ասել էր, թէ նա կը լինի երաժիշտ, չը խաբեց: Միայն հրաչքով ազատվելով մահից, նա վճռողաբար ասեց ծնողներին, որ ուզում է երաժիշտ լինել, երբ հարցրին թէ ինչ է ուզում անել:

Ամեն ջանք գործ էին դնում յաղթել նորա կամակորութեանը, բայց մանուկը այնպէս յամառութեամբ ընդդիմանում էր, որ վերջապէս 13 տարեկան հասակում վճռեցին տալ նորան Նապօլիի չքաւոր մանկանց երաժշտական դըպրոցը: Բնութիւնը տուել էր նորան այն, ինչ որ անկարելի է զօռով խլել՝ նա պարգևել էր հանճար: Մեծ յառաջադիմութիւն անելով, նա չուտով թողեց երաժշտական դպրոցը և կատարելագործվելու համար վերցնում էր դասեր Իտալիայի բոլոր հռչակված ուսուցիչներից:

20 տարեկան հասակում նա տուեց Հռոմում իր առաջին օպէրա, որ միայն քիչ աջողութիւն ունեցաւ, թէև սքանչելի գեղեցկութիւններ պարունակում էր իր մէջ: Այն ժամանակից նա ոգևորված աչխատում էր և նորա Օ լ ի մ պ ի ա դ ա ն մի անլսելի մեծ յաջողութիւն ունեցաւ: Պէրգօլէզէի անունը չուտով յայտնի եղաւ ամբողջ Իտալիայում: Պապը այնպէս հաւանեց նորա կրօնական արդիւնքները, որ երիտասարդ երաժչտին հրաւիրեց Վատիկան և խնդրեց գրել Stabat mater չարչարանքի ուրբաթ օրվայ համար:

Պէրգօլէզէն երեք ամսում գրեց այդ երաժչտութիւնը, որի համար եկաւ այն տունը, ուր անց էր կացրել իր մանկութիւնը: Այդ տունը այժմ պատկանում էր նորա մօրաքրոջ աղջիկ Մարիամին, որ վաղուց ամուսնացած էր: Արդէն մօտենում էր Stabat'ի ներկայացնելու օրը, բայց Պէրգօլէզէն դեռ ոչ մի նօտա չէր գրել, չնչին համարելով բոլոր աչխատածը նիւթի վսեմութեան առաջ: Մենք տեսնում ենք նորան նստած դաշնամուրի առաջ և բաւական է մի հայացք գցել նորա ճակատի վրա, լուսաւորած ղամբարի աղօտ լոյսով, որ կարողանանք հասկանալ թէ որքան արիութիւն, տոկունութիւն և կամքի ոյժ էր հարկաւոր նպատակին հասնելու: Թէև Պէրգօլէզէն միայն 33 տարեկան էր, բայց նորա դէմքը ծածկված էր վաղաժամ կնճիռներով և մէջքը [illegible] ծռուել էր: Մշտական, տոկուն աշխատանքը չատ վաղ էր ծերացրել նորան:

—Ո՛չ, ասում էր նա, չփոթված յետ ու առաջ քայլելով սենեակում, ո՛չ, այս երաժշտութիւնը զուրկ է արտայայտութիւնից, սա չատ աղմկալի է, հարկաւոր է տխրալից պարզութիւնը: Նա նորից նստում էր դաշնամուրի առաջ փորձելով նորանոր եղանակներ, որոնց դաչնակցում էր չնչելով «Stabat mater dolorosa».

—Սառն է, սառն, աղաղակեց նա, յանկարծ սաստիկ զարկելով դաշնամուրը: Ի՞նչ անեմ: Մի չաբաթից յետոյ արդէն չարչարանքի ուրբաթ է. ինչ կասի Պապը, եթէ այն օրուայ համար չը [illegible]րեմ այդ երաժշտութիւնը: Ինչպէս վերադառնամ Հռոմ: Ի՞նչ ուրախութիւն ախոյեաններիս համար: Ո՛չ, ոչ, ես չեմ կարող թոյլ տալ թշնամիներիս ամեն տեղ փռելու իրանց ուրախութիւնը, որ ես չը կարողացայ խոստմունքս կատարել: Աչխատիր, աչխատիր, դրանից է կախված համբաւդ: Եւ նա նորից ոյժ արած՝ ձեռք մեկնեց դաշնամուրին: Մի րոպէ միայն նա կարծեց, որ խնդրած եղանակը գտաւ և ոգևորված ստեղծելու ծարաւից, նա բարձր երգեց, յետոյ կարծես մի բան մտաբերելով, յանկարծ կանգնեց ու ասեց.

—Ի՞նչ եմ անում: Մոռացայ բոլորովին, որ Մարիամի երեխան հիւանդ է, չէ՞ որ աղմուկը կը զարթեցնի նրան: Նա սկսեց կամաց երգել, բայց այս անգամն էլ դժգոհ էր, որովհետև դարձեալ կանգնեց, դաշնամուրը ծածկեց ու ասեց՝

—Ոչ, ոչ, այն չէ, հարկաւոր է հանդարտութիւն

տալի իր գրուածքների մէջ, որ անհրաժեշտ է համար իրաւունքներ շնորհել մեր կրտսեր եղբայրներին... Տուրգենևի հեղինակութիւնների վրա կրթված սերունդից յայտնվեցան և առաջին գործողները 1861 թւի փետրվարի 19-ի մեծ ակտը ստեղծելու և իրագործելու համար: Վերջաբանութեան մէջ, Մ. Ի. Սեմէվսկի հետևեալ առաջարկութիւնն արաւ, դէպի որը ժողովը կատարեալ համակրութեամբ վերաբերվեցաւ: 1) Ի. Ս. Տուրգենևի նշխարքը Ս. Պետերբուրգ բերելուց յետոյ, քաղաքագլխի հետ միասին մի պատգամաւորութեան միջոցով մասնակցել հանգուցեալին վերջին պատիւը տալուն. 2) Պետերբուրգի համալսարանում ստիպենդիա հիմնել Ի. Ս. Տուրգենևի անունով և 3) տարրական ուսումնարան հիմնել Պետերբուրգում ի յիշատակ Ի. Ս. Տուրգենևի: Ն. Վ. Լատկին և Մ. Ի. Միխելսօն առաջարկեցին ոչ թէ մի ուսումնարան հիմնել ի յիշատակ Տուրգենևի, այլ երկու ուսումնարան, մէկը տղայոց, իսկ միւսը աղջկանց համար: Այդ առաջարկութիւնը նոյնպէս ընդունվեցաւ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Վիէննայից հաղորդում են «Berl. Tagebl.» լրագրին. կոմս Կալնօկի վերադարձաւ Զալցբուրգից: Արտաքին գործերի մինիստրութեանը մօտ շրջաններին մէջ խօսում են, որ կոմս Կալնօկի չափազանց գոհ է իր տեսակցութիւնից իշխան Բիսմարկի հետ: Մանաւանդ նա գոհ է այն հանգամանքից, որ բաժանվելու ժամանակ իշխան Բիսմարկ բաւականութիւն յայտնեց իրանց տեսակցութեան առիթով: Խաղաղութեան պահպանելուն այժմ աւելի են հաւատում քան թէ առաջ, ուրեմն հասկանալի է, թէ ինչ նշանակութիւն ունի Զալցբուրգի տեսակցութիւնը: «Pester Lloyd» լրագիրը ասում է, որ տեսակցութեան նպատակն էր աւելի ամրացնել աւստրօ-գերմանական յարաբերութիւնները առաջուց մշակված հիմունքների վրա: Ուրիշ լրագիրներն էլ նոյն մտքով են գրում: Հետևեալ զարմանալի, թէպէտ գուցէ և պատահական դէպքը իր վրա առանձին ուշադրութիւն է դարձնում: Քանի որ կայսր Ֆրանց-Յովսէփ օգոստոսի 19-ին այցելեց Փարիզի կոմսին և ընդունեց Օրլէանեան միւս իշխանների փոխ-այցելութիւնները, օգոստոսի 20-ին Վիէննայի մէջ լուր տարածվեցաւ, որ ֆրանսիական դեսպան Ֆուշէ-դը-Կարեյի Վիէննա գալը յետաձգված է մի քանի շաբաթով:

—«Neue Freie Presse» լրագիրը հաղորդում է, որ ռումինական մինիստր-նախագահ Բրատիանօ շուտով Վիէննա կը հասնի և այնուհետև կայցելի իշխան Բիսմարկին Գաշտէյնի մէջ:

—Աւստրիական կայսրի Փարիզի կոմսին արած այցելութեան առիթով «Figaro» լրագիրը նկատում է. հանրապետական մամուլը յիշեց այդ փաստը, բայց դատողութիւններ չը տուեց այդ համակրական նշանաւոր ապացոյցի առիթով: Այդպիսի համեստութիւնը նոյնքան բնական է, որքան և ուրախութեան այն աղմկալի արտայայտութիւնը, երբ Ուէլսի իշխանը կամ յունական թագաւորը ճաշում էին Գամբետտայի հետ: Աւստրիական կայսրի այցելութիւնը ֆրանսիական տան առաջնորդին այնպիսի մտածմունքներ է յարուցանում, որոնք շատ հաճելի չեն կարող լինել հանրապետականների համար: Միջազգային քաղաքականութեան հետ ծանօթ անձինք անկասկած գիտեն, որ, եթէ Ֆրանսիան ցանկանում է նորից իր տեղը բռնել եւրօպական պետութիւնների շարքում, նա ոչ թէ միայն պէտք է ինքը աշխատէ իր վերածնութեան համար, այլ և պէտք է դաշնակիցներ գտնէ: Ամենքին յայտնի է, որ մենք դաշնակիցներ չունենք և դրա պատճառներից մէկը Ֆրանսիայի հանրապետական կառավարչական ձևն է: Որքան էլ զգոյշ լինի եւրօպական մեր քաղաքականութիւնը, նա անկարող է գրաւել օտար պետութիւնների կատարեալ հաւատարմութիւնը: Ենթադրելով, որ Ռուսաստանի քաղաքական շահերը պահանջում են բարեկամական համաձայնութիւն Ֆրանսիայի հետ, այդ համաձայնութիւնը անկարելի է դարձնում այն ենթադրութիւնը, որ պարլամենտական մի որ և է դժուարութիւն կառավարչական ղեկը կարող է գցել արմատականների ձեռքը: Նոյնը կարելի է ասել Աւստրիայի, Իտալիայի և Անգլիայի վերաբերութեամբ: Միապետական բոլոր պետութիւնները ընդհանուր շահեր ունեն, որոնք չեն արգելում նրանց մաքառել միմեանց դէմ, բայց նրանք ամենքն էլ պէտք է սառը լինեն դէպի հանրապետութիւնը, որ նրանց շրջանին չէ պատկանում: Այս բոլորը ամեն մարդ պէտք է ասէ, որ մտածում է քաղաքական ժամանակակից դրութեան մասին:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նոր առողջարար բոյս: Տօնկինում մի բոյս է գտնված, որ շատ առողջարար յատկութիւն ունի: Այդ բոյսի արմատը առողջացնում է մարդուն ոչ միայն ջրավախութիւն անուանված հիւանդութիւնից, բայց և թոյնաւոր սողունների կծելուց: Երբ որ այդ բոյսը որպէս դեղթափ է գործածվում, այն ժամանակ դա շատ շուտով առողջացնում է ախտը, իսկ երբ առողջ մարդն է գործածում, այն ժամանակ զօրեղ թոյնի է փոխարկվում այդ բոյսը: Այդ բոյսի առողջարար զօրութիւնը, որին անամացիները խօանգուօն են անուանում, առաջ յայտնի էր միայն մի տեղական ընտանիքի: Իսկ երբ որ այդ ընտանիքի անդամները քրիստոնէութիւն ընդունեցին, այն ժամանակ յայտնեցին իրանց գաղտնիքը ֆրանսիացիներին: Այդ բոյսը և նրա առողջարար զօրութիւնը նկարագրեց պ. Լասսերտեօր, որը առաջ միսիօներ էր Տօնկինում, իսկ այժմ օտար միսիաների գլխաւորն է Փարիզում:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 31 օգոստոսի: Երէկ հանդիսաւոր մաղթանքից յետոյ ուղղափառ նոր եկեղեցու մէջ, ներկայութեամբ կայսերական և դանիական թագաւորական ընտանիքների „Դերժավա“ նաւի վրա Բարձրագոյն նախաճաշիկ կար, որի ժամանակ դանիական թագաւորը առաջարկեց թագաւոր կայսրի կենացը: Լուր է ստացված, որ կանտօնի մէջ չինական ամբոխը կողոպտեց եւրօպական թաղը: Օտարազգիները ապաստարան գտան նաւերի վրա: Սպանվածներ չը կան:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 30 օգոստոսի: Նորերումս եղած ցրտերից սիմինդրը աւելի քիչ վնասվեց քան թէ ենթադրում էին: Վնասը ութ տոկոսից աւելի չէ: Երաշտութենից վնասված բամբակի ընդհանուր հունձը սեպտեմբերին 74% կը լինի օգոստոսի 74-ի դէմ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 31 օգոստոսի: Երէկվայ մաղթանքին Ալէքսանդրօ-Նեվսկի վանքի մէջ ներկայ էին Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչ և կայսերական տան միւս անդամները: Մաղթանքից յետոյ Նոցա Բարձրութիւնները նախաճաշեցին միտրօպօլիտի մօտ: Նախաճաշիկի ժամանակ առաջարկած Թագաւոր կայսրի կենացը ընդունվեցաւ ժողովրդական հիմնը երգելով: Վանքի և Ցարիցին դաշտի վրա զբօսանքը չափազանց կենդանի էր: Երեկոյեան շքեղ լուսաւորութիւն կար: Ամբողջ Ռուսաստանից հեռագիրներ են ստացված, որ Թագաւորի անուանակոչութեան օրը հանդիսով տօնված է: Ամեն տեղ ժողովրդի ահագին բազմութեան ներկայութեամբ մաղթանքներ են կատարված: Ժողովրդական զբօսանքներ են եղել և լուսաւորութիւն:

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, 31 օգոստոսի: Չինական զօրքերը կանտօնի մէջ վերականգնեցին կարգապահութիւն: Օտարազգիների պաշտպանութեան համար Գօն-կօնգից նաւեր են ուղարկված:

ԿՐԱԿՕՎ, 31 օգոստոսի: Երէկ տօնվեցաւ երկու հարիւր ամեայ յօբելեանը այն օրից, երբ Վիէննան ազատվեցաւ թիւրքաց պաշարումից: Սօբեսկու շիրմի վրա բազմաթիւ պսակներ են դրված և մաղթանքից յետոյ բացվեցաւ լեհական գեղարուեստական թանգարանը:

ՓԱՐԻԶ, 31 օգոստոսի: Անգլիան առաջարկում է Ֆրանսիային և Չինաստանին իր բարեկամական միջնորդութիւնը Տօնկինի հարցի վերաբերութեամբ խաղաղ համաձայնութիւն կայացնելու համար: Վատ եղանակը և հեղեղները Տօնկինի մէջ դժուարացնում են պատերազմական գործողութիւնները:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

և ոչ աղմուկ, արտասուքներ և ոչ հնչիւններ:

—Ո՛վ, Ռաֆայէլ, Ո՛վ, Ռուբէնս, Ո՛վ, Միքէլ Անջելօ, աղաղակեց նա, ինչ էիք անում դուք, երբ այդպիսի սարսեցնող ճշմարտութեամբ նկարագրում էիք Տիրամօր անսահման վիշտը իր խաչեալ որդուն ոտքի: Ինչ էիք անում դուք, որ կարողանում էիք նկարել մօր վհատութեան տեսարանը այդպիսի ճշտութեամբ, այդպէս սրտաշարժ և սարսափելի: Որտեղից վերցրիք այդ վհատութիւնը, որտեղ գտաք այդ արտասուքները: Մեծ ստեղծողներ, դուք նկարեցիք Stabat mater, իսկ ես... Ես չեմ կարող նորան երգել: Որտեղ գտնեմ այն չորս նոտան, որոնք կարողանային լացացնել լսողներին, ինչպէս լացացնում է նայողներին ձեր նկարած կոյսի կսկիծը...

Ո՛հ, մինթէ ներշնչումն չի գայ ինձ մօտ: Եւ որպէս զի աւելի թափանցել կարողանայ հիմնի խօսքերում, նա Stabat-ը սկսեց բարձր կարդալ: Կարդալը վերջացնելով նա մի րոպէ կենտրոնացաւ և հէնց այն է ուզում էր շարադրել, յանկարծ սանդուղքի վրա լսեց քայլեր: Սենեակը մտաւ նորա կուզինայի ամուսինը ու ասեց Պէրգօլէզէին յուզմունքից դողդոջուն ձայնով

—Բապտիստօ, Բապտիստօ, եկէք շուտ, աղջիկս մեռնում է:

Պէրգօլէզէ ոչինչ չը պատասխանելով, տխրալից հետևեց դժբախտ հօրը:

Երբ նա մտեցաւ մանկան օրօրոցին, նրան ամենից առաջ աչքեցրեց Մարիամը. նա չոքած էր բժշկի առաջ և խուլ ձայնով, որի մէջ արտայայտվում էր մայրական յուզմունքը, աղաչում էր նորան:

—Դուք կը փրկէք զաւակիս, այնպէս չէ՞, նա կապրի, չէ՞:

Բժիշկը տխրալից գլուխը շարժեց ու շուռ գալով փսփսաց Պէրգօլէզէի ականջում:

—Բոլոր մայրերը այդպէս են: Նրանք չեն կարողանում հասկանալ, որ իրանց որդին կարող է մեռնել... իսկ աղջիկը տաս րոպէից աւելի չի ապրի:

Մարիամը բժշկի այդ շարժումը ընդունեց իբրև առողջանալու յոյսի նշան և համարեա ժպտալով մօտեցաւ օրօրոցին. երբ նորա շրթունքերը դիպան մանկան ճակատին, նա սառն էր: Աղջիկը նոր էր վախճանվել:

Մայրը աղաղակեց ու ուշաթափ վայր ընկաւ: Բժիշկը հարկաւոր օգնութիւնը հասցրեց նրան ուշքի բերելու: Կամաց կամաց ուշքի գալով, նա մօտեցաւ օրօրոցին ու կարծես տաքացնելու համար վերցրեց մանկան ձեռները: Բժիշկը մխիթարում էր հօրը, որ հեռու կանգնած՝ կամաց լալիս էր: Պէրգօլէզէն ոչ մէկ խօսք չէր արտասանում, նորա սիրտը սեղմվում էր ցաւակցութիւնից, նա անշարժ կանգնած էր, ուղղելով իր հայեացքը Մարիամի վրա:

Չը կարողանալով հաւատալ բժշկին, որ նորա զաւակը կարող էր մեռնել, նա յանկարծ պիտի հասկանար կատարվածը, տեսնելով մանկան հանգած աչքերը. նա զգաց ինչպէս երեխայի սառն մատները չորանում էին իր ձեռներում:

—Աղջիկս, աղջիկս, աղաղակում էր նա, լալով: Զաւակս, իմ Մարիէտա:

Խեղճ մօր կսկիծը այնքան սրտաշարժ էր, որ բժիշկը հարկաւոր համարեց ուժով օրօրոցից հեռացնել և սենեակից դուրս տանել նրան, բայց չը յաջողվեց: Մայրը այնպէս ուժով էր կպել որդուն, որ բժիշկը պիտի յետ կանգնէր իր դիտաւորութիւնից: Նա սկսեց մխիթարել ամուսնուն, որ կրկնապատիկ վշտացած էր որդու և ամուսնու համար:

Պէրգօլէզէն առաջվայ պէս անշարժ էր կանգնած. միայն նորա թաց աչքերը փայլում էին մի սովորականից դուրս փայլով: Նա տխրալից նայում էր վշտալի տեսարանին: Սգաւոր մօր հեկեկանքը արձագանք էր տալի նորա հոգուն, աւելի և աւելի կարատելով նորա սիրտը. յուզմունքը սաստկանում էր և սահմանից անցնելով, Պէրգօլէզէի վրա նոյն ներգործութիւնն ունեցաւ, ինչ ներգործութիւն որ անում է արբեցողների վրա. Նորա մէջ զարթեցրեց ներշնչումն, որ մի ժամ առաջ իզուր պտռում էր: Եւ ինչպէս էլ այդ համարեա թէ միշտ պատահում է՝ ներշնչումն խլացրեց նորա մէջ նորան արթնացնող զգացմունքը: Պէրգօլէզէն իր համակրութիւնը բառերով չէր արտայայտում. նա վախենում էր վշտի մի որ և իցէ արտայայտութիւն ցոյց տալ, երբ այնպէս լաւ տեսնում ու զգում էր: Այդ րոպէին նորա աչքերում սենեակը դարձաւ Գողգոթայ, ուր Մարիամը հեկեկալով, թեքուած իր աղջկայ օրօրոցի վրա, նման էր Տիրամօրը, որ արտասուքներով հովցնում էր խաչեալ Փրկչի չարչարեալ մարմինը:

Stabat mater ամբողջապէս նորա առաջն էր կանգնած, նա զննում էր նորան իր հոգու մէջ դրոշմելու: Այդ րոպէին նորա ներկայ գտնվելը աւելորդ էր. օգուտ քաղելով վայրկենից, երբ Մարիամը աւելի հանգիստ էր, նա գնաց իր տուն: Սենեակը մտաւ թէ չէ, իսկոյն նստեց դաշնամուրի առաջ— ներշնչումն եփ էր գալի նորա ուղեղում, բայց հէնց որ ուզում էր ձեռք տալ ստեղունքներին, նորա ականջին հասաւ մօր վհատելի կոծը:

—Ո՛հ, ոչ, ինքն իրան ասեց վերկենալով, միայն ոչ այստեղ: Դա կը լինէր սրբապղծութիւն: Խեղճ Մարիամ, խեղճ մանուկ... Այժմ չեմ կարող դանդաղել արտասուքի սակաւութեան վրա... ասեց նա, աչերը սրբելով: Վիօլօնչելը ձեռին վերցնելով, նա իջաւ պարտէզ ու նստեց ծաղկոցումը, աստղներով լի երկնքի տակ, ուր փչում էր գիշերային զովութիւն և որտեղից երևում էր հորիզոնի վրա Նապօլիի ծոցը Վեզուվիայի սև տեսիլով. այնտեղ նա սկսեց շարադրել:

Գիշերային զովութեան մէջ լսվում էր Մարիամի հեկեկանքը: Պէրգօլէզէի գլուխը կարծես կրակի մէջն էր այրվում, գիշերային զով օդը փայփայում էր նորան և վիօլօնչէլը լալիս էր ներշնչուած կտնտոցից:

Տխուր հիմնի առաջին տողը վերջացնելուց, նա բարձր երգեց որպէս զի տպաւորութիւնը ստուգի: Եղանակի մի քանի կտորը հասաւ հարևաններին: Եղանակը այնքան գեղեցիկ էր, որ լսելով փոքր Մարիէտայի մահը ու այդ երգը, կարծեցին թէ լսում են հրեշտակներին, որոնք իջել են մանկան հոգին երկինքը տանելու:

Պէրգօլէզէն կէս գիշերին պիտի դադարէր. ցուրտը պատել էր նորա մարմնին և ձեռները այնպէս էին դողում, որ էլ չէր կարողանում կտնտոցը բռնել:

—Ես վաղը կը վերջացնեմ—ասեց նա:

Նա իր քայլերը ուղղեց դէպի տուն: Մեռելի սենեակի մօտով անցնելիս, նա բարեպաշտօրէն երեսը խաչակնքեց կրկնելով

—Խեղճ մայր, խեղճ մանուկ:

Սենեակը մտնելով, նա հազիւ կարողացաւ գրել շարադրածը նոտայի թղթի վրա. սառցային դողը անցնում էր նորա ջղերով: Նա իսկոյն պառկեց անկողնում, հէնց որ վերջացրեց իր աշխատանքը, որ դեռ էլի երկար ժամանակ չփոխում էր նորան:

—Այդ յուզմունքն է և յոգնածութիւն, մտածեց նա: Կուզինաս կը ների ինձ, որ չը գնացի նորա մօտ... Եւ ինչ կը դուրս գար իմ մխիթարանքից: Վհատութիւնը կը խանգարէր նրան լսել ինձ:

Եւ նա նիրհեց շշնջելով՝

Stabat mater dolorosa.

—

Մարիամի աղջկայ թաղելուց երեք օր յետոյ, փորեցին գերեզման Պէրգօլէզէի համար: Բաց օդում աշխատելիս նա մրսել էր և հիւանդացել նոյն խուլ բորբոքումով, որով քանի տարի առաջ նա հիւանդ էր: Պէրգօլէզէն վախճանվեց, գրելով վերջին, մահով ներշնչված արտադրութիւնը: Եկող չարչարանքի ուրբաթը Հռօմի սուրբ Պետրոսի տաճարում Սեկստինայի մատուռի մէջ կատարեցին Պէրգօլէզէի հռչակված Stabat mater.

Թարգ. Մարիամ Մատինեանց

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ

ԷՋՄԻԱԾՆԵՑԻՈՑ ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՈՒՄ

ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐԻ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

և

ՆՈՐԵԿՆԵՐԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼԸ

ՍԿՍՎԵՑԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 29-ԻՑ

Տեսուչ ուսումնարանի՝
կար. Թէմուրազեանց

Ուսումնարանը գտնվում է Լազարեվսկի փողոցի վրա, Մէլիք-Շահնազարեանցի տանը.
րում:

4—7

ՄԻ ՕՐԻՈՐԴ, որ աւարտել է իր ուսման ընթացքը ռուսաց օրիորդական գիմնազիայում և պարապել է հայոց ուսումնարաններում ՉՈՐՍ ՏԱՐԻ ուսուցչուհութեամբ թէ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԻԶՈՒՄ և թէ ԿՐԹԱՐԱՆՆԵՐՈՒՄ,—ցանկանում է գաւառական քաղաքներից մինում ուսուցչուհութեամբ պարապել: Պայմանների մասին դիմել պ. Ձ. Գրիգորեանցի գրախանութը:

9—10

ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ

ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

Սիստեմատիկական ընթացք

կազմեցին Գ.—Բ և Մ. Պ.

ՆՈՐ ԴԱՍԱԳԻՐՔ

Մասն ԱՌԱՋԻՆ—ամբողջ թուեր. 35 կոպ.
Մասն ԵՐԿՐՈՐԴ—կոտորակներ. . 45 —

Գումարով գնողներին 20% զիջում:

Վաճառվում է կենտրոնական գրավաճառանոցում:

1—3

Симъ имѣю честь извѣстить почтенѣйшую публику, что мною открыто ТИПО-ЛИТОГРАФИЧЕСКОЕ заведеніе на Дворцовой улицѣ въ домѣ Цовьянова гдѣ принимаю разнаго рода заказы, какъ по типографіи, такъ и по Литографіи, по самымъ сходнымъ цѣнамъ.

И. Я. ЛЕВИНЪ

3—3

Կուկիու ս. Աստուածածնի տղայոց ուսումնարանում աշակերտաց ընդունելութիւնը կը սկսվի ամսիս 25-ից, իսկ կանոնաւոր ուսումը կը սկսվի սեպտեմբերի 5-ից: Ուսումնարանը ունի երեք պատրաստականներ. առաջին և երկրորդ պատրաստականները մի դասատան մէջ, երրորդը առանձին:

Հոգաբարձու՝ Բ. Փիրադեանց:

Թիֆլիսի քաղաքացիներից ի յիշատակ 1868 թ. ապրիլի 4-ին հիմնած ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ դիրեկցիան պատիւ ունի յայտնել, որ հիւանդանոցի մէջ սեպտեմբերի 1-ից հիւանդները ընդունվում են առաւօտեան 9 ժամից մինչև 1-ը կէսօրից յետոյ:

Հիւանդանոցի դիրեկտոր Դ. Լիսիցեվ:

ԲԺԻՇԿ ԿԻՆ

Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ

ընդունում է հիւանդներին առաւօտները մինչև 10 ժամը, երեկոյեան 5—7 ժ. Միխայլովսկայա փողոց տուն № 91: (Քաղաքային հիւանդանոցի հանդէպ):

4—8 (2)

ԵՐԿԱԹԷ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

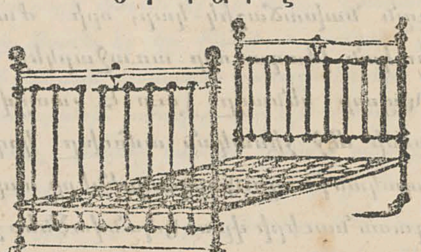

ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ

Մի հոգու համար 8 րուբլուց, երկու հոգու համար 14 ր., մահիճներ ծովային խոտով լցված 6—9 ր. **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ**: Նոյն տեղը մեծ քանակութեամբ ԱՄԱՆՆԵՐ, դանակներ պատառաքաղներ և երկաթէ ԳՐԻԶՆԵՐ, կողպէքներ, թերիվ, տղամարդկերանց և կանանց ԹԱՄԲԵՐ, մատուցարաններ, ԿԼԷՕՆԿԱ, րէվօլվերներ, ՀՐԱՑԱՆՆԵՐ, ալբոմներ, կոնֆեկտներ, ԹԷՅ 1-ին հունձի և այլն 25% աւելի լաւ և էժան քան թէ ուրիշ տեղ:

83—100

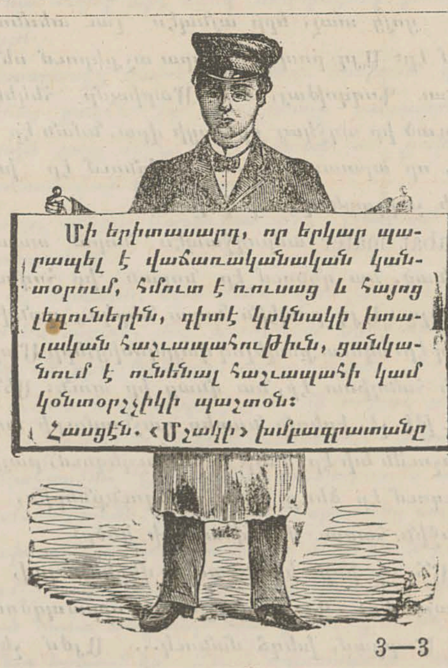

3—3

ՀԱՅՈՑ ՄԵԾ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊԸ

(կենսագրութիւն. պատկերով)

Աշխատասիրութիւն Արամ Մելեանի:

Ծախվում է Թիֆլիսի կենտրոնական և կովկասեան գրավաճառանոցներում:

Գինն է 25 կոպ.

3—3

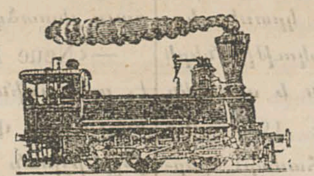

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ԳՆԱՑՔՆԵՐ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՆԵՐԻ ԳՆԱՑՔՆԵՐ ԲԱԹՈՒՄԻ ԵՒ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
	ժամ. րոպէ.	ժամ. րոպէ.		ժամ. րոպէ.	ժամ. րոպէ.
Բաթում . .	—	8— „ առ.	Բագու . . .	—	10—23 առ.
Սամտրեդի .	12— 2	12—18	Գանձակ . .	12—20	12—48 գիշ.
Րիօն . . .	1— 9	1—22	Թիֆլիս . .	7—49	8—31 առ.
Սուրամ . .	6— 8	6—11 երեկ.	Գօրի . . .	10—56	11— „
Միխայլօվօ .	6—23	6—33	Միխայլօվօ .	12—26	12—46
Գօրի . . .	7—53	8— 2	Սուրամ . .	12—58	1— 1
Թիֆլիս . .	10—25	11—11	Րիօն . . .	5—54	6— 9 երեկ.
Գանձակ . .	6—20	6—39 առ.	Սամտրեդի .	7— „	7—20
Բագու. . .	8— 8 երեկ.	—	Բաթում . .	11—21 երեկ.	—

ԽԱՌՆ ԳՆԱՑՔՆԵՐ ԹԻՖԼԻՍԻ և ՍՈՒՐԱՄԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
	ժամ. րոպէ	ժամ. րոպէ		ժամ. րոպէ	ժամ. րոպէ
Սուրամ. . .	—	1—38 գիշեր	Թիֆլիս . .	—	3—11
Միխայլօվօ .	1—50	2— 5	Գօրի. . .	6—30 երեկ.	6—41
Գօրի . . .	4— 6	4—30	Միխայլօվօ .	8—41	8—56
Թիֆլիս. . .	8—առաւ.	—	Սուրամ. . .	9— 8 երեկ.	—

ԽԱՌՆ ԳՆԱՑՔՆԵՐ ՍԱՄՏՐԵԴԻԻ և ՓՕԹԻԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
	ժամ. րոպէ	ժամ. րոպէ		ժամ. րոպէ	ժամ. րոպէ
Փօթի. . . .	—	8—45 առ.	Սամտրեդի .	—	7—30 երեկ.
Սամտրեդի .	11—39 առ.	—	Փօթի. . . .	10—24 երեկ.	—

ԹՈՅԼՏՈՒՈՒԹԵԱՄԲ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՏԵՍՉԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ ԹԻՖԼԻԶՈՒՄ

Սօլօլակի և Բոեյչևսկի փողոցների անկիւնում, Աղէքսանդր Ղորղանեանցի տանը, № 21

Առևտրական կուրսերի նպատակն է մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ այն երկու սեռի անձանց, որոնք որ կամենում են իրանց վաճառական գործունէութեանը նուիրել:

Կուրսերը կունենան երկու բաժին՝ մեծագոյն միամեայ դասընթացքով և փոքրագոյն երկամեայ դասընթացքով:

Աւանդելի առարկայք սոքա են՝ 1) Առևտրական ցնտեսութիւն, 2) Առևտրական թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն, 4) Առևտրական թղթակցութիւն և 5) Առևտրական կանոնադրութիւն:

Տարեկան վարձը մեծագոյն բաժանման համար 125 րուբլի է. իսկ փոքրագոյնի համար 75 ր.:

Կուրսերի մանրամասն կանոնները և ծրագիրը թէ ռուսերէն և թէ հայերէն լեզուով կարելի է ստանալ ձրիապէս հիմնադրի բնակարանումը, եղբարց Ծովիանովների առևտրական տան գրասենեակում և „Մշակ“ լրագրի խմբագրութեան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք նոյն կանոնները և ծրագիրը ստանալու համար պէտք է դիմեն բացառապէս հիմնադրին վերոյիշեալ հասցէով:

Ընդունելութիւնը ցանկացողների համար լինում է ամենայն օր 6 ժամից մինչև 8 կէսօրից յետ: Նոյն ժամանակամիջոցում կարելի է հիմնադրից բացատրութիւն ստանալ կուրսերին վերաբերեալ բոլոր հարցերի մասին:

Հիմնադիր „Առևտրական կուրսերի“ Ս. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆՑ

Աշակերտների ընդունելութիւնը կը շարունակուի միայն մինչև 15-ն սեպտեմբերի:

12—15 (2)

ՍՏԱՄՈՔՍԱՅԻՆ ՑԱՒԵՐԸ

ՊԷՊՍԻՆԵԱՆ ԳԻՆԻ „ԲՈՒԴՕ“

Այդ գինին շատ դուրեկան համ ունի, 25 տարի շարունակ գործ է ածվում հետևեալ դիպվածներում. ԱԽՈՐԺԱԿԻ ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹԵԱՆ, ՍՏԱՄՈՔՍԱՅԻՆ ՑԱՒԵՐԻ և առհասարակ ԱՆԿԱՆՈՆ ՄԱՐՍՈՂՈՒԹԵԱՆ ժամանակ:

Պէպսին „Բուդօ“ ճանաչված է փարիզի բժշկական Ակադեմիայից և արժանացաւ առաջին մեդալների ՓԱՐԻԶԻ աշխարահանդիսում 1867 թ. ՎԻԷՆՆԱՅԻ 1873 թ. ՖԻԼԱԴԷԼՖԻԱՅԻ 1876 թ. և ՓԱՐԻԶԻ 1878 թ.:

Paris: Hottot—Boudault, 7, Avenue Victoria.

Գլխաւոր պահեստը ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ Բարձրագոյն հաստատված կովկասեան ընկերութեան դեղատան ապրանքների վաճառման:

Դեպօ Շահ-Պարոնեանցի, Գրիմնակի և այլ դեղատներում:

Վերականգնեցնող **ՄԱԿ-ՄԱՍՏԵՐ**, մազերը ամրացնող և նրանց **ԲՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆԸ** վերադարձնող: Գինը 2 ր. շիշը, **ՓՈՍՏԱՅՈՎ** ուղարկված 2 ր. 49 կոպ. **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ** խանութի մէջ

Մի և նոյն տեղը **ԽԻՆԱՅԻՒՂ**, մազերը ամրացնելու համար, 1 ր. ամանը և վրձին գլխացաւի դէմ, **ՏՈՒԱԼԷՏ Ի ՍԱՊՈՆ** և հոտաւէտ ջրեր և այլն

39—100

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 1 Сентября 1883 года. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час., Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.